

RAMOS, Baldo (2014): *Cartografía do exilio* (Accésit de Poesía Miguel González Garcés 2014). A Coruña: Deputación Provincial, 89 pp.

Entre as traxectorias poéticas que se consolidaron na literatura galega nos primeiros quince anos do século XXI, figura, sen dúbida, a de Baldo Ramos (Celanova, 1971), un poeta e artista que neste tempo foi evolucionando cara a unha poesía cada vez máis plástica e unha plástica marcadamente poética. Dúas facetas intimamente unidas que se reflicten nunha ducia de poemarios en galego e castelán que editou entre o inaugural *Raizames* (Follas Novas, 2001) e *Cartografía do exilio* (Deputación da Coruña, 2014), último traballo individual do poeta de Celanova que mereceu o accésit do Premio Miguel González Garcés.

Con esta obra péchase un prolífico ciclo creativo, no que galardóns como o Premio de Poesía Concello de Carral ou o Premio de Poesía Fiz Vergara Vilariño recoñeceron a calidade literaria e a particular voz poética de Baldo Ramos. Sen dúbida, a perspectiva de punto e á parte está moi presente ao longo do case medio cento de poemas que compoñen esta *Cartografía do exilio*, no que semella un repaso á singradura persoal dunha voz que manifesta ter chegado aos límites da experimentación coa palabra. Porén, despois da lectura un queda pensando que tamén lle acaería ao poemario un título en plural, dado que os mapas poéticos que se deseñan das expulsións, dos desteros, expatriacións e abandonos do propio son múltiples e van dende o eu e as diferentes vivencias do feito poético, ata os outros, aqueles que abandonaron a súa terra para buscar na emigración un modo de vida e nunca máis regresaron.

“Exilios” interiores/exteriores que se inscriben na circularidade dunha estrutura que logra sorprender dende as primeiras páxinas, condicionando a lectura e interpretación dunha proposta moi marcada pola concepción cíclica do transcorrer vital, do paso inexorable do tempo que semella levarnos a puntos de inicio/retorno de modo constante. Por iso, como proceso de ida/volta, en continua mudanza, as composicións semellan un único poema, malia aparecer numeradas. Sorprende que o

poemario comece coa composición número vinte e un e avanza de modo descendente ata o número un, punto de inflexión a partir do que ascende novamente ata o número “22 menos un”, que é remate/inicio, segundo se mire, dun proceso de busca e experimentación que chega ao seu final. Deste modo, rómpese o horizonte de expectativas do lector e ábreselle, a través desta disposición circular, outras posibilidades de lectura, apoiadas ademais polas citas colocadas no inicio e final do libro.

Incidindo nas liñas temáticas desta *cartografía*, que abrangue poemas compostos entre 2007 e 2014, cabe sinalar a toma de posición dunha voz poética que asume o esgotamento do proceso creativo, busca que semella pechada momentaneamente, porque “a metáfora xa non era un lugar de acollida”, e na saída á sociedade, o tempo veu demostrar que, como ten sinalado o propio autor, a busca das portas da casa que nos acolle da intemperie do tempo e das cicatrices que vai deixando non deu os seus froitos. Deste modo deséñase un mapa no que se van marcando os puntos da propia traxectoria creativa, na que á par da consciencia do paso do tempo e do cambio de perspectiva, tamén están as perdas, a dor, o silencio... que no transcorrer da vida van marcando o eu poético e desembocan no convencemento de que: “non precisaba ir moi lonxe para saber das limitacións da linguaxe/ ao final, este longo poema avanza cara á morte” (XVI).

Este “exilio” do eu poético, de saída cara á fóra, leva parello un baleirado, un poñerse á intemperie e saberse carente de todo e de nada, polo que é preciso “aceptar a intemperie como unha patria realmente nosa” (XI) e necesariamente asumir o risco de que este proceso de depuración, de traballo constante, pode desembocar en que “ás veces a escrita lévate por camiños que non sempre teñen saída” (X).

Estamos ante o primeiro “exilio” de busca da esencia da palabra que leva a un desdobraemento, moi presente na parte central da obra, e reflicte a percepción que co paso do tempo ten o poeta da súa propia evolución creativa, dado que asume que primeiro “escribiches para recompoñer o futuro/ cando aínda crías nel/ agora escribes para descrever do porvir e desan-

dar o pasado” (VI). Un cambio de perspectiva ante a palabra que despois do exilio do eu, da negación, do medo, da renuncia, do baleiro, chega á incapacidade do discurso de nomear e queda só a esperanza e unha nova dimensión, máis benévola, das ruínas, do medo, da memoria, das crenzas, do mito..., que adquiren un novo sentido. Deste modo, péchase o círculo e dáse paso da inicial consciencia de que a palabra poética xa non é un refuxio á esperanza no futuro e nas múltiples posibilidades que se abren na incerteza. Unha concepción da poesía como exploración dos afectos, camiño de comprensión da vida e dun mesmo, como percurso cara á verdade que finalmente nos leva á liberdade, cara á memoria, as raíces e a vida.

Nestas raiceiras, tan importantes na poética de Baldo Ramos, agroman tamén con forza os exilios e silencios dos que un día marcharon lonxe da familia, presentes xa dende a dedicatoria da obra. A eles diríxese en diferentes composicións, nas que a distancia, os silencios, as lembranzas da infancia ou a dor da separación se fan patentes en versos coma estes: “revivo a angustia de despedirse dunha nai que acata a sentenza de non volverte ver” (XVIII). Gallas dunha estirpe que non por separadas deixan de doer (“a primeira vez que sentín a ausencia/souben que os pesadelos terminan por ser vividos”, XX), presentes nun futuro de esperanza no que hai vontade de seguir creando lazos de unión (“vou edificar, Aldara, para ti/ un mundo posíbel no poema”, XXI).

É de sinalar tamén na obra o diálogo da palabra coa expresión plástica, neste caso da man dos deseños de Carlos González Villar (La Plata, Arxentina, 1949), pintor e gravador co que Baldo Ramos ten colaborado noutros proxectos, como a mostra *Onde beben os cervos que amansou o calígrafo*. Dúas concepcións artísticas que teñen moitos puntos en común e que nesta obra se reflicte no mapa dos afectos, das sensacións encontradas, da loita interior na busca dunha saída do labirinto que se plasman nos negros que conflúen ou flúen cara aos grises en diferentes intensidades e na pulsión do vermello, que ben podería ser o rastro desa loita que vai cesando cara á serenidade e a espera esperanzada.

Unha proposta moi recomendable polo seu particular dunha escrita que agardamos que siga experimentando con novas dimensións da plasticidade da palabra e con plásticas marcadamente poéticas nun frutífero diálogo no que ambas se sobredimensionan e crean novos sentidos.

Isabel MOCIÑO GONZÁLEZ

GARCÍA VEGA, Lucía (2014): *Rosalía de Castro e os lugares de Cantares gallegos*. Pontevedra: Edicións do Cumio, 135 pp.

Todo acto de lectura debería de ser entendido como unha viaxe en si mesma, xa que a través dos diferentes espazos o lector ten a capacidade de mergullarse nuns mundos ós que o autor o convida a acceder. No imaxinario galego, dende os albores da súa literatura, o espazo xogou un papel fundamental porque actuou como un instrumento de transformación, un camiño de liberación dos autores a través da estética que lles proporcionaba o medio. Unha das obras que mellor reflicte esa preponderancia da toponimia é *Cantares gallegos*, concibida como un gran compendio de espazos do rural galego, alén doutros lugares significativos da xeografía mundial. Lucía García Vega realiza o seu propio traxecto polos espazos físicos evocados no primeiro poemario en galego de Rosalía de Castro e a partir deles indaga na biografía da autora, proponendo unha nova e orixinal revisión sobre a figura máis internacional das letras galegas.

Rosalía de Castro e os lugares de Cantares gallegos é unha obra que convida ó lector a achegarse á toponimia explícita desas coplas a partir dun extraordinario labor de documentación, tanto a nivel textual como a nivel iconográfico. Lucía García Vega é licenciada en Humanidades e doutora *cum laude* pola Universidade Complutense de Madrid. En 2001 obtivo o Diploma de Estudos Avanzados defendendo un traballo sobre Rosalía de Castro, figura na que se centrarían gran parte das súas investigacións. Na actualidade Lucía García Vega combina o seu labor científico coa creación literaria, xa que foi gañadora de diferentes galardóns en certames literarios dende 2011 ata 2013.